

Motion till riksdagen 2005/06:So49

**av Ulla Hoffmann och Kalle Larsson (v)
med anledning av skr. 2005/06:206**

Ett Sverige för barn – redogörelse för regeringens barnpolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om Sveriges hantering av svårt sjuka och svårt traumatiserade barn och deras föräldrar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om genomförandet av reformen om mottagande av ensamkommande barn.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om kommunernas skyldigheter i flyktingmottagandet.

Bakgrund

Regeringen har i skrivelse 2005/06:206 Ett Sverige för barn – redogörelse för regeringens barnpolitik redogjort för regeringens arbete för att förverkliga konventionen om barnets rättigheter. Redogörelsen presenterar strategiska och sakpolitiska initiativ och åtgärder inom olika områden som rör barns liv.

Inom ett sådant område finns särskilda brister i regeringens politik. Det rör barn inom asylprocessen. Såväl insatserna som utvecklingen inom detta område visar avsevärda brister vad gäller samtliga sex horisontella målområden för den förda barnpolitiken: barnets rätt till en god levnadsstandard, barnets rätt till bästa möjliga hälsa, barnets rätt till en god utbildning, barnets rätt till en trygg uppväxt, barnets rätt till delaktighet i samhället och barnets rätt till samhällets stöd och skydd.

Dessa brister vad gäller måluppfyllelse när det rör barn i asylprocessen är av sådan omfattning att Vänsterpartiet valt att inte stå bakom regeringens skrivelse. Vi avser i stället i det följande att redogöra för vår syn på den förda politiken inom detta område.

Fel! Okänt namn på

Barn i asylprocessen

Redogörelsen i skrivelsen tar avstamp i barnrättskommitténs kritik vad gäller Sveriges uppfyllande av åtagandena i och med undertecknandet av FN:s konvention om barnets rättigheter. Denna konvention har mycket stor uppslutning över världen och är tänkt att fungera som ett kraftfullt verktyg i arbetet för barns rättigheter. Staten har det yttersta ansvaret för att barns rättigheter enligt barnkonventionen förverkligas. FN:s barnrättskommitté har riktat skarp kritik mot Sverige i den granskning som 2005 gjordes av Sveriges efterlevnad av barnkonventionen. Ett viktigt område för kommitténs kritik avser behovet av att stärka flyktningbarnens ställning. Det handlar bl.a. om att barns egna asylskäl skall ges större utrymme i asylutredningarna, att även s.k. gömda barn skall ha rätt till skolgång och om mottagandet av ensamkommande barn.

Vänsterpartiet oroas över denna kritik och anser att varken de vidtagna eller planerade åtgärder som presenteras i regeringens skrivelse är tillräckliga. På några områden är bristerna när det gäller barn i asylprocessen särskilt allvarliga, och det framgår även av barnrättskommitténs kritik. Det rör situationen med och hanteringen av barn med s.k. uppgivenhetssymptom, det handlar om hanteringen av s.k. ensamkommande barn och om livsvillkoren för s.k. gömda barn.

Apatiska barn

Regeringen redovisar i skrivelsen de insatser som gjorts för barn med uppgivenhetssymptom. Huvuddelen av de insatser som gjorts vad gäller dessa barn är på ett eller annat sätt knutna till den av regeringen tillsatta nationella samordnaren. Vänsterpartiet är mycket kritiskt både till den nationella samordnarens uppdrag och inte minst till uppdragets utförande.

Den nationella samordnaren tillsattes av regeringen för att utreda möjliga orsaker till det livshotande s.k. apatiska tillstånd som drabbat hundratals barn i den svenska asylprocessen. Utredarens uppdrag handlar om att kartlägga och analysera, att utveckla metoder för att förhindra att barn i asylprocessen utvecklar livshotande tillstånd och att hitta samarbetsformer mellan myndigheter. Den 2 maj i år (2006) kom den nationella samordnarens tredje rapport ”Asylsökande barn med uppgivenhetssymptom – trauma, kultur, asylprocess” (SOU 2006:49).

Frågan gällande dessa barn har fått stor uppmärksamhet. Många har ställt sig frågan vad det är i svensk flyktningpolitik som gör att barn blir så sjuka och varför detta ser ut att enbart inträffa i Sverige.

Delar av den specialiserade läkarvetenskapen anser det mest sannolikt att depressiv devitalisering utvecklas som en maximal stressreaktion till följd av svåra psykiska trauman i kombination med en bestående livssituation – genom en långdragen asylprocess – som omöjliggör psykisk bearbetning av de traumatiska upplevelserna under asyltiden i Sverige. De flesta av de barn som fått denna diagnos har haft så genomgripande funktionsbortfall att den depressiva devitaliseringen bedömts som livshotande om behandling inte givits.

Fel! Okänt namn på

Enligt experter kan inte detta allvarliga sjukdomstillstånd avsiktligt framkallas i syfte för att skapa "humanitära skäl" för uppehållstillstånd i Sverige. Depressiv devitalisering har vidare bedömts vara ett behandlingsbart tillstånd med god prognos. En mycket väsentlig faktor för behandlingsresultatet synes vara att familjen får permanent uppehållstillstånd. Dock krävs därefter lång tid av vård för att barnet helt skall återvända till livet.

I riksdagen drev fem partier – Vänsterpartiet, Miljöpartiet, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna – kravet på att de apatiska barnen skulle få stanna för att åter börja leva. Detta krav gick dessvärre inte igenom. Debatten om asylsökande barn med uppgivenhetssymptom har skett med flyktingpolitiska förtecken i en anda av misstro. Exempelvis har Migrationsverket polisanmält ett antal föräldrar till apatiska barn för misshandel och vanvård. Detta har dock inte visat sig ha någon grund. Men ändå sprids bilden av att barnen manipuleras till att bli apatiska och att det är föräldrarna som manipulerar och misshandlar dem. Vänsterpartiet menar att den nationella samordnarens rapportering på samma sätt förs med sådana flyktingpolitiska förtecken. Vi menar att den inte följer de krav på saklighet och opartiskhet som regeringsformen kräver och har mot denna bakgrund anmält Statens offentliga utredning 2006:49 Asylsökande barn med uppgivenhetssymptom – trauma, kultur, asylprocess för brott mot regeringsformen till JO för granskning.

Ytterligare en problematisk aspekt av hanteringen av denna fråga rör Socialstyrelsens ansvar. Regeringen redovisar som vidtagen åtgärd att Socialstyrelsen, som ett resultat av det uppdrag som getts från regeringen och som redovisats den 1 november 2005, gett ut ett meddelandeblad avseende behandlingen av barn med uppgivenhetssymptom. I detta meddelandeblad framgår att det saknas vetenskaplig kunskap om problemet. Trots denna brist på kunskap skriver Socialstyrelsen:

Flera som har erfarenhet av vård av asylsökande barn med uppgivenhetssymptom har mött exempel på att tillståndet varit av manipulerande karaktär. Även om det inte råder enighet om hur vanligt ett manipulerande beteende är, är det viktigt att de som har ansvar för insatser för och vård av asylsökande barn alltid beaktar denna möjlighet.

Socialstyrelsen går alltså ut med ett meddelandeblad där man säger att de som ansvarar för insatser till stöd för de apatiska flyktingbarnen alltid skall misstänka att barnens tillstånd är simulerat och att det är en del i att manipulera fram ett uppehållstillstånd på humanitära skäl. Det Socialstyrelsen gör är att, utan vetenskapliga belegg och med "flera" personer som enda referens, misstänkliggöra människor med allvarliga psykiska besvär, vilka dessutom befinner sig i en oerhört utsatt situation.

Det finns många fysiska sjukdomstillstånd, t.ex. ryggsmärtor och katatoni, som har sitt upphov i psykisk ohälsa eller som inte kan verifieras genom fysiska objektiva test men som inte ifrågasätts utan i stället betraktas som tillstånd vilka kräver en erfaren kliniker som genom sin erfarenhet och kompetens tillsammans med patienten kan diagnostisera åkomman. Socialstyrelsen har aldrig angivit några rekommendationer om att dessa tillstånd är simulerade. Det beror delvis på att det är helt otänkbart av en myndighet att peka ut en hel grupp patienter som simulanter. Detta verkar dessvärre vara möjligt

Fel! Okänt namn på

när det handlar om svårt sjuka asylsökande barn. När det gäller socialtjänsten i Stockholms län har länsstyrelsen riktat skarp kritik mot dess handläggning av de apatiska barnen i länet. I åtta av nio fall som man har granskat konstaterar länsstyrelsen brister.

Den utveckling som skett sedan det vägledande beslut som regeringen hänvisar till tillsammans med den överenskommelse kring den tillfälliga asyl-lagen som de tre samarbetspartierna fattat och som säger att de apatiska barnen skall få stanna, visar att antalet barn som insjuknar nu har minskat. Den humanitära katastrof som skulle ha inträffat om dessa barn avvisats tillbaka till sina hemländer ser härmed ut att ha kunnat undvikas. Den svenska asylprocessen har ignorerat den förföljelse som barnen och deras familjer utsatts för. Barnens egna asylskäl har inte tillmätts tillräcklig betydelse. Vänsterpartiet menar att Sveriges hantering av dessa svårt sjuka och svårt traumatiserade barn och deras föräldrar visar på en allvarligt bristande förmåga att svara upp mot såväl barnkonventionens åtaganden som samtliga antagna mål för den förda barnpolitiken. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Ensamkommande barn

De insatser som nyligen vidtagits, och som redovisas i skrivelsen, för att förbättra mottagandet av de ensamkommande barnen välkomnas av Vänsterpartiet. Vi anser emellertid att det återstår en rad brister i genomförandet av dessa förändringar. Det handlar till att börja med om att barn som blivit myndiga innan frågan om uppehållstillstånd slutligt avgjorts, riskerar att tvingas bryta upp från det kommunala ungdomsboendet och i stället tvingas till anläggningsboende för vuxna eller till eget boende. Vänsterpartiet vill understryka att den som är 18 år gammal i praktiken ofta fortfarande är i behov av visst stöd i sin livsföring, och det skulle vara mycket negativt för det ensamkommande barnets utveckling att utifrån en mekaniskt tillämpad 18-årsregel tvingas bryta upp från ungdomsboendet. Att ett barn hinner bli myndigt innan ett ärende slutgiltigt prövats kan i dagens hantering ha fler allvarliga konsekvenser. Ett exempel på detta utgörs av Migrationsverkets och Utlänningsnämndens praxis att i familjeåterföringshänseende räkna ett barn som hunnit fylla 18 år under ärendets handläggning som vuxen. Vänsterpartiet anser detta vara ett otillbörligt och stötande sätt att ”dra nytta av” att barnet hunnit fylla 18 år under handläggningstiden och såväl Justitiekanslern som Anhörigkommittén har kritiserat detta förhållande. Vänsterpartiet menar att ensamkommande barn som lämnat in sina ansökningar innan de fyllt 18 år skall betraktas som barn. Enligt vår mening bör regleringen av mottagandet av ensamkommande barn ske med en medvetenhet om vikten av att ett barn som blir myndigt innan ansökan om uppehållstillstånd slutgiltigt prövats inte bör flyttas från kommunalt ungdomsboende till ett anläggningsboende för vuxna eller till eget boende.

Vidare är det viktigt att försöka undvika att barnen tvingas till ett hastigt och oplanerat byte av skola. Detta problem skulle exempelvis kunna uppstå om Migrationsverkets boenden för ensamkommande läggs ner mitt i skolterminen. Enligt vår mening är det av stor vikt att dessa hänsyn tas när genomförandet av reformen om mottagande av ensamkommande barn sker. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Gömda barn

Ytterligare en del av barnrättskommitténs kritik handlar om gömda barns möjligheter att tillgodogöra sig sina rättigheter enligt barnkonventionen. Denna kritik handlar främst om bristerna när det handlar om gömda barns rätt att gå i skolan på samma villkor som andra barn.

Vänsterpartiet har tidigare drivit och fått igenom att barn till asylsökande skall ha rätt till skola och förskola på i huvudsak samma villkor som bosatta svenska barn, men mycket återstår att göra och denna rättighet fungerar i dag mycket olika i olika kommuner. I samband med överenskommelsen om vårbudgeten för 2005 har Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet kommit överens om att se över hur även de s.k. gömda barn som finns i Sverige skall garanteras rätten att gå i skolan. Gömda barn i Sverige har numera rätt till i princip all sjukvård men har fortfarande inte rätt att gå i skolan. Möjligheten att vistas i skolan några timmar om dagen med struktur och kamrater kan bli en livlina för dessa barn. Enligt barnkonventionen skall staten ge varje barn som befinner sig i landet tillgång till utbildning. Det innebär att även ett barn som lever gömt skall ha den rätten. I dag avgörs skolgången för dessa barn från fall till fall och av hur mycket solidaritet det finns vid varje enskild skola. Inom EU är det endast Sverige, Danmark och Tyskland som inte erbjuder gömda flyktingbarn någon lagstadgad rätt till skolgång, vilken alltså är stadgad i barnkonventionen.

Vi i Vänsterpartiet är därför mycket glada för att vi fått igenom den utredning som nu skall lämna förslag på hur regleringen av gömda barns rätt till skola från förskola till gymnasiet, inklusive särskola, bäst skall utformas, t.ex. hur polisen bör agera i förhållande till dem som lever gömda i Sverige. Vi välkomnar också de medel som tillförs kommunerna för att tillgodose behovet av att ordna skolgång för dessa barn.

Barn med uppehållstillstånd

Avslutningsvis vill vi understryka vikten av att den förda barnpolitiken tar hänsyn till de villkor som barn som fått uppehållstillstånd lever med. I dag får många barn och deras föräldrar vänta flera år på förläggningar i väntan på besked om uppehållstillstånd. Redan detta är ett mycket allvarligt problem. Men att dessa barn sedan blir kvar på förläggningen när permanent uppehållstillstånd beviljats, utan att få ta del av svenskundervisning och introduktionsprogram, försvårar ytterligare för integration och fortsatt liv. För att de inter-

Fel! Okänt namn på

nationella konventioner om barnets rättigheter och flyktingars rättsliga ställning och rätten till fristad från förföljelse skall anses uppfyllda i praktiken bör barn och vuxna som får stanna även ha ett fast boende. Därför är det viktigt att alla kommuner deltar i flyktingmottagandet. Samtidigt är det självklart viktigt att kommunerna i enlighet med finansieringsprincipen ges ersättning som täcker de kostnader som detta ansvar innebär. För de barn som får stanna i Sverige är det nödvändigt att den nedbrytande isolering som hittills präglat tiden i Sverige får ett slut. Det handlar om att möjligheten att gå i skolan kommer i gång på riktigt och att man vågar börja knyta band till människor omkring sig – att skapa sig en fast punkt i tillvaron. Hela processen – dvs. asylprocessen, mottagandet, rehabilitering, kommunplacering, introduktionsinsatser osv. – måste ses över. För att detta skall vara möjligt måste dessa barn och deras föräldrar få en hemvist – en kommun som tar emot dem. Därför bör kommunernas skyldigheter i flyktingmottagandet ses över. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 8 juni 2006

Ulla Hoffmann (v)

Kalle Larsson (v)